

Euskal Herria ezagutuz

IZURA (NAFARROA BEHEREA)

Bide gurutzean

Oztibarre ibarraren bihotzean kokaturiko Izura aitzineko garaietan hiri gotorra zen. Aitzakia bat baino gehiagorengatik, askok Izurako gozotasun lantsuaren dastatzeko parada zeukan.

Gurutzune miresgarri batean da. Historia luzearen arragoa dela erran genezake. Larre berdeak, bide bihurriak, mendi mazela eztiak, ardiak eta behiak denetan alhari, ibiltariak han eta hemen: paradisu antzekoa da Izura gaur egun ere.

Testua eta argazkiak:

| ITXARO BORDA |

IZURA MUINOAREN MALDAN bihikatzen da 200 biztanleko herria. Eñaut Etxamendirekin bikotean kantari ibili Eñaut Larralde zenak ez zuen beste leku aberatsagorik ezagutzen munduan. Oztibarre aldean oparotasuna, alabaina, ez da diruz bakarrik neurtzen. Harrerara-

ko oinarrizko jaidurak, hitzak urratuz solastatzeko kemenak eta arraileriaz azpatatutako irrirako tiriak sartzen dira eguneroko gozotasunaren balore erantsiaren osatzeko.

Ageri du betidanik atzerritar eta ezezagunekiko harremanetan trebatua dela izuratarra. Soihartzeko

kaperatik jaistean Compostelarako beilarien GR-65 xendran agurtuko duzun Haranbeltzeko lehen laborariak jakin nahiko du nondik zatozen, zakua bizkarrean, eta euskalduna zarela ohartuko denean, ez urrunekoa gainera, noka hitz egiten hasiko zaizu. Badakizu orduan zehatz nongoa zaren. Bideak elurrez zuritu Auñamendien haraindira eramaten du, Nafarroako lurretara, hegoaldera, Espainiara kanta zaharrak lerrakeen bezala. Goratasun apaleko eremuetan hedatzen da Arhantsusi, Ostankoa, Uharte Amikuze, Landibarre, Larzabale, Arroze-Zibitze eta Jutsi auzo dituen Izura.

Biduze erreka dabilkio oinetan. Arbailetako Eltzarreko ordokia duela iturburu eta harpe, ibilerako lehen kilometroetan ibai salbaia, hertsia bakanetan, laparrez setiatua, kasik kokina, prestutzen doa Izura behean nagitzen ikasten duenean. Aturri handira botatzen ditu Oztibarre eta Amikuzeko urak Gixune parean. Iparretik hegorako ibiltari oldeen gidaria zen Biduze. Horregatik agian euskaldunek uztartu Hozta eta Ibarre eleak gas-

Soihartzeko basiliza.

Gibraltarreko gurutzean (ezkerreko argazkian) Donejakuerako hiru bide elkartzen ziren: Tours, Vezelay eta Le Puykoa. Christiane Giraud zizelkariaren 1998ko obra bat dago gunearen azpimarratzeko, eskuineko argazkian ageri dena. Donapaleuko auzoa da Gibraltar, Izuratik oso hurbilekoa.

koiek hiri nagusia izendatzeko Ostavath bihurtu zuten, frantsesek Ostabat ahoskatu zuten arte. Donapaleu eta Garazi lotzen dituen errepidetik bazter dago Izura, lasaitasun ikaragarrian.

Euskarari atxikia

Izura-Azmeakoak laborantzatik bizi dira: ardien hazkuntza, manexak oroz bat, esnea eta etxean egin gazta, behi gorrien haragia, barazkiak, artoa eta bazkarako landareak ekoizten dituzte. Baina ez bakarrik. Mendetako ohiturari jarraikiz, beilarien eta bidaiarien hartzeko aterpetxe ugari kausitzen da. Erran gabe doa halaber Izura euskarari zinez atxikia dela: bertan erroten da Haize Berri kultura elkar-tea. Gainera ikastola bat da: Lartzabalen dago Ibarlako poeta zenaren omenez Manex Erdozaintzi-Etxart bataiaturiko Seaskaren kolegioa eta, gerezia gerezitegi, jendetzaren %96k euskara erabiltzen du.

Izurako herri-bihotza hiru zatitan banatzen da. Lehenik Irizola, oinez hurbiltzean zeharkatzen den lehena, zakur alimaleen zaunka

artean. Ospitaleak eta harrera tokiak hor ziren, eta dira oraindik. Zergarik ez zen hor ordaintzen. Birjinari eskaini putzu baten ondok segitzen da eta nahi baldin bada iturri mirakulutsuan egarria idortu dezakegu. Gero, Hiriberria, sarrera eskubidea pagatuz trabeskatzen zena. XII. mendean eraiki zen, bas-tida moldean, 1228an Antxo Azkarraren armadak suntsitu zituzten

Nabari da munduaren muin-muinean sustraitzen dela Izura. Jendeak aska samur horietan laketuak dira aspalditik ezen Gaztelu Zahar mendixkan historiaurreko Dordoinan eta Galizian zorroztu silexak atzeman baitziren

harresiz inguratu. Hiri garaikidea azkenik, XVII.etik hona altxatua, herriko etxea gerizatzen duen merkatu estalia eta eliza neogotiko ikusgarriekin.

Hiru auzotan ebakitzen da base-ri gunea ere: Izura bera, Azme eta Haranbeltz. Latsagako jauretzea ageri da alde guztietarik larre, pen-tze eta elgeen erdian. XIII-XIV.ko

etxe gotorraren hondarra bistan datza, sarrerako dorre ederraz hornitua. Protestanteen eta katolikoen arteko gerra gogorren karietara errea izan zen.

Donejakuerako hiru bideren elkargune

Nabari da munduaren muin-muinean sustraitzen dela Izura. Historiaren uholde bakoitzak hatzak edo

herexak utzi dizkio. Jendeak aska samur horretan laketuak dira aspalditik ezen Gaztelu Zahar mendixkan historiaurreko Dordoinan eta Galizian zorroztu silexak atzeman baitziren. Beranduago Antonin erromatar enperadorearen mapetako puntu garrantzitsua zen Izura, Garona eta Ebro lotzen zituen ibilbidean hain zuzen. Erdi Aroan, aldiz, Lan-

detako urmaelak pasatu ezinak zire-lako lurren barnealdeko Donejakuerako hiru xendra Izuran biltzen ziren: Tours, Vezelay eta Le Puykoa. Christiane Giraud zizelkariaren 1998ko obra bat dago gunearen azpimarratzeko.

Nafarroako Erreinuaren garaian are handiago zen Izuraren indarra eta itzala. 1381ean Karlos II.ak

HAVANG(NL)-CC BY SA

Izurako eliza eta frontoia.

azoka baten antolatzeko baimena eman zion. Nafarroako erlijio gatazketan, erran dugunez, Izurak, beste hainbat hiriren antzera sua dastatu zuen. Bakea etortzean, 1604an, Henri III.ak izuratarrei feria bat urtean bitan egitea zilegitu zien.

Iraganeko aberastasunaren aztarna

Etxeen bortatxeak begimeneztean ageri da herriaren iraganeko handitasuna. Baserriak pausatuak dira, hegats eta teilatu gorriekin, sarrerako atearen gainean marmol grisezko harriaren jabearen izen-deiturak, eraikitze urteak eta zenbaitetan otoitz baten zatiak irakurtzen ahal direla. Aberastasun horrek irauten du gaurkoan ere, etxeak leheneko ereduarekiko fideltasunez altxatzen baitira.

1841ean Izura eta Azme bateratu ziren eta geroztik elkarrekin doaz. 1481eko Baionako kartularioetan

agertzen da Azme izena. Hasieran Azpe, hau da haitz pe, zitekeen lekuko mihietan. XV. mendean hamar etxe zenbatzen ziren, jende gutxi zegoela betidanik alde horretan. Azme eta Izuraren artean dago Nafarroako Gorteetan parte hartzeko eskubidea zeukan Latsaga

Hiru gerrak, laborarien exodoak eta nekazaritzaren mekanizatzeak hustu zituzten Izura-Azmeko bazterrak

egoitza noblea. Frantziako Iraultza denboran Azmeko elizako ondasunak ebatsi ziren eta, iturri fidagarriek diotenez, orduko 447 liberaren trukean saldu. 1841eko ekainaren 13an egin zen uztartzea. 1995ean Oztibarreko ikastola Azmen ireki zen.

XIX. mendean Napoleon III.ak Landak idortu eta kostaldeko bideak erraztu zituen. Orduetik, astiro, Izuraren burbuila eta garrantzi ekonomikoa mendratuz joan zen. Hiru gerrak, laborarien exodoak eta nekazaritzaren mekanizatzeak hustu zituzten Izura-Azmeko bazterrak.

Picaud eta izuratarrek

Poitou samurreko Aimeric Picaud XII. mendeko fraideak ez zuen guk dugun bezain iritzi baikorra Oztibarrez idatzi zuenean. Bordetik zetorren, Landetako intaltzak, otsoen trakako abere beldurgarriak eta ulu beltzez mukurua, Amikuzeko oihan trinko izugarriak pairatu ondoan. Izuraratzean milagarren aldiz zerga ordaintzera behartua izan zen. Irudika dezakegu mendeek higatu ez duten testuan bere nardatze eta haserrea isuri zuela. Beilariaren Gidaliburua kometitu zuen Kodex Kalixtinus haren bosgarren kapitulua zatekeena.

EVILLAFRUELA-CC BY SA

Haranbeltzeko inguruko bi argazki. Ezkerrean basiliza, eskuinean hilerria.

Picauden arabera euskaldunek eta nafarrek, bereizten zituen hizkuntza eta ohitura antzekoak zeuzkaten arren, ez zuten pilixkarik balio: bekatorosak ziren, itsusiak aurpegiz, lizunak, astoekin barne, biziosoak, mozkortiak, ebasleak, lotsatiak, aldakorrak eta lakastak baino gaiztoagoak. Euskaldunen fama ez zuen ondu. Egia zen Izurakoak zerga biltzaile zatarrak zirela, agoten kastakoak gehienak, dirurik ez zuten nekazariiei sosa maileguan ematen zietenak.

Zena zelakoa Izuran beilarien hartzeko egitura egokitua zegoen: tabernak, ostatuak, era guztietako artisaunak, dendak ezen milaka ibiltari agertzen baitzen herriaren atee-

tan: beilariak noski, bai eta merkataria-riak, lagundikoetako kideak eta soldaduak. 1350ean hamabost bat aterpetxe zenbatzen ziren, hogei taberna eta hiru ospitale: San Antoni, Santa Katalina eta San Nikolas Haranbeltzekoa.

Beilari hartzaile oraino

Ukigarria da egiazki Soihartzetik Haranbeltzera heltzea. Haritzen erdian aizolbetu lau etxe dira eta aspalditik konpontzen ari diren XII-XIII.eko basiliza bat, egundainokoan liliztatua den hilerri distiratsuz setiatua. Ospitalean artatzen ziren ibiltariak eta eritasun luzeagotarako lauzpabost ohe zeuden eskura. Tokiko laborari-jabeek

kudeatzen zuten, eta dute dagoeneko, elizaxoaren egunerokoa.

Euskaldunen ospea hobetuz joan da, menturaz. Gibraltarretik Izurako norabidea finkatuz, beilariak trumilka iragaten dira oraindik martxotik azarora eta Izurako biztanleek ez dute galdu ibiltarien errezibitzeko gustua. Hargatik, ez da bide zergarik ordaintzen.

Oinez bederen. ■

Bisitatu Ihesi.com, aisialdirako webgune partehartzailea.

inguru
ABENTURA

- Abentura kirolak
- Ezkonurreko agurrak
- Familiarteko jarduerak
- Abentura bidaiak
- Material tekniko alokairuak
- Eta askoz gehiago...

San Juan 18. Albeniz-Asparrena (Araba) - Tel. 635 748 948 - 635 748 947
www.inguruabentura.com - info@inguruabentura.com